

Titel: Journalen NB18

Citation: "Journalen NB18", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K23*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2007 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb18-txr-shoot-id1f95f442-bfe0-4a0d-a328-cfd20fbb6f17.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K23

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

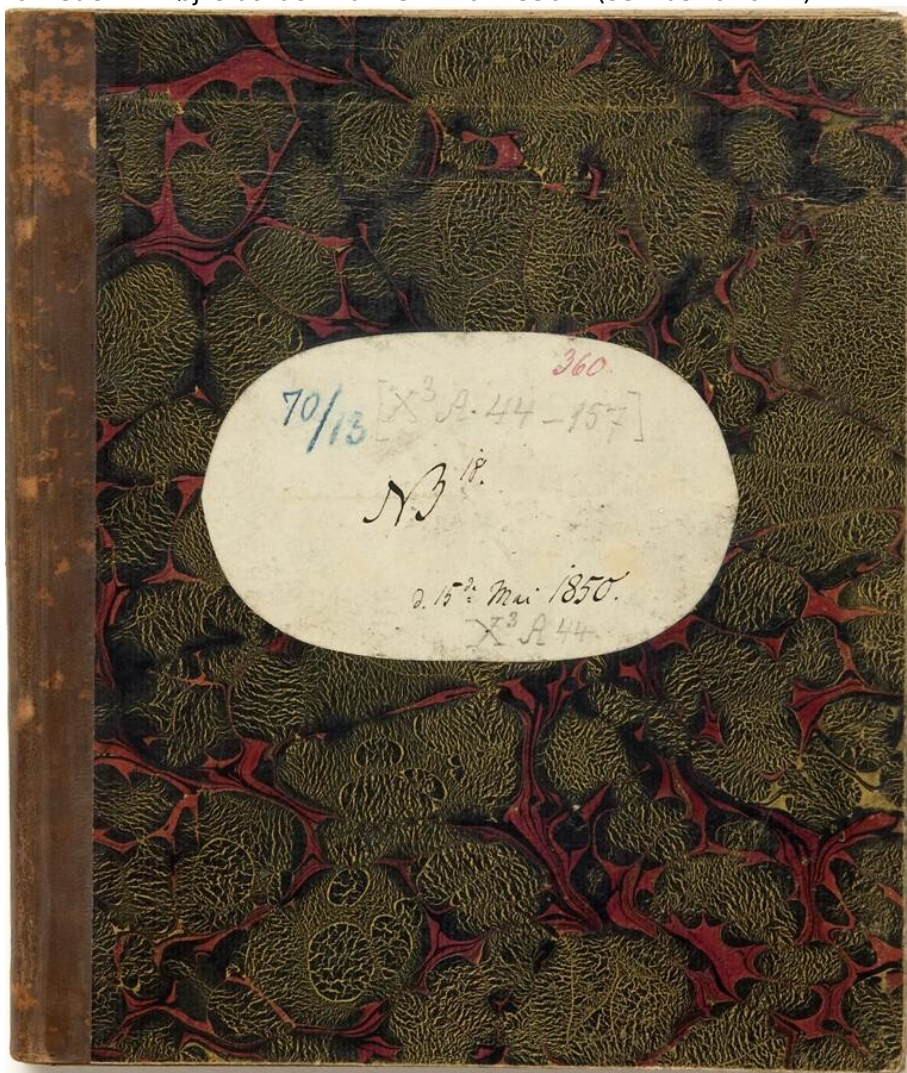
Tekstredøgørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Datering og kronologi 335
3. Indhold 335

1. Manuskriptbeskrivelse

Journalen NB18 er en indbundet protokol i kvartformat, af SK mærket »NB¹⁸«. Den befinder sig i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kongelige Bibliotek.

- NB18 1 Halvbind med ryg og hjørner af mørkebrunt, sprængt skind og blankt, grønligt marmoreret overtrækspapir. Tresidet sprængt snit. Hæftet med tråd af naturfarvet hørgarn på snore af sejlgarn. Bindets mål er 186 × 217 × 17 mm.* Midt på forpermen er klæbet en oval etiket med påskriften »NB¹⁸.« og forneden til højre datoen »d. 15de Mai 1850.« (se illustration 4).

4. Journalen NB18, etiket på bindets forside
Øverst til højre på etiketten har Henrik Lund skrevet nummeret »360.« med rødt blæk, og øverst til venstre er med blåkrift noteret »70/13«. Forneden til højre har udgiverne af *Pap.* med blyant tilføjet optegnelsesnummeret »X³ A

44«. På forpermens inderside i øverste venstre hjørne er med blyant anført protokollens omfang »1 Bog« og dens pris »3M 8B«. *

Bogblokken består af 93 blade i 4° fordelt på 8 læg (seksterner).^{*} Journalen er fra bl. 5 med blyant pagineret 1-180 på rectosiderne; sidste blad (s. 179/180) også på versosiden. Pagineringen overspringer s. 149/[150].

Lægfordeling: læg I: 10 blade (seksterner, hvor de to første blade er fastklæbet til forpermen; pagineret 1-[12]), læg II-VII: 12 blade (pagineret 13-[158]), læg VIII: 11 blade (seksterner, hvor det sidste blad er fastklæbet til bagpermen; pagineret 159-180).^{*}

Papir: glat skrivepapir. Mål: 180 × 219 mm.^{*}

Bladene er foldet på langs, således at yderspalten udgør ca. 1/3 af siden. Inderspalten rummer hovedteksten, yderspalten tilføjelser og anmærkninger til hovedspaltens tekst. I et enkelt tilfælde har en marginaltilføjelse overskriftkarakter; det drejer sig om NB18:30.a med ordlyden »Forordet til andet Oplag af Martensens Dogmatik.« Bl. 1-4 er ikke foldet.

Bl. [1v]-[4v] er ubeskrevet.

Skriften er nygotisk med latinske indslag. 10 optegnelser (NB18:1, 61, 71 og 98-104) er indført med distinkt latinsk hånd. Desuden benyttes latinsk hånd ved latinske og franske ordformer samt undertiden som skønskrift i forbindelse med overskrifter.

Bl. [1r] er beskrevet med en indholdsfortegnelse i næsten hele sidens bredde. Den lange marginaltilføjelse NB18:44.a løber over to sider på s. [58]-59 (se illustration 10 i SKS 23, 278-279). Det samme gælder marginaltilføjelserne NB18:21.a, 50.a, 60.c og 60.e (se illustration 11 i SKS 23, 290-291) samt 74.a. NB18:44.b er som følge af pladsmangel i marginen skrevet i næsten hele sidebredden nederst på s. 59.

19 af journalens overskrifter er helt eller delvis understregede. I NB18:75 er tilføjet den understregede, supplerende overskrift »Om mig selv.«

På s. 47/[48] øverst og s. 73/[74] nederst findes ombøjede bladhjørner (»æselører«).

Optegnelserne i journalen adskilles indbyrdes af dobbeltkors. Hvor en optegnelse indledes på en ny side, sættes der oftest et ekstra dobbeltkors øverst på siden foran optegnelsen. Overskriften i NB18:49 (»En Side af mit offentlige Forhold«) følges af en kort vandret skillestreg. I optegnelsen NB18:60 er på tre steder hovedspaltens tekst opdelt ved hjælp af korte vandrette skillestreger, og marginaltilføjelserne NB18:60.c-e på s. 87 er adskilt af tilsvarende skillestreger (se illustration 11 i SKS 23, 290-291). Også i NB18:69 er benyttet en skillestreg til inddeling af optegnelsen. I NB18:39 er til samme formål anvendt to asterisker.

En del korrektioner i form af overskrivninger, sletninger og tilføjelser.

Undertiden indvises mindre tilføjelser mellem linjerne med kiler eller krøllede parenteser ned i hovedteksten. Sletninger af større passager ses på s. 39 (4 linjer, inklusive en overskrift) og s. [162] (18 linjer); herudover findes de største sletninger på s. [112] (4 ord) og s. 139 (6 ord). Slettede dobbeltkors, hvor en først afsluttet optegnelse videreføres, forekommer i NB18:26, 66, 72 (to steder) og 82. SK har med blyantparenteser indrammet en længere passage i NB18:60.c på s. [86]-87 (se illustration 11 i SKS 23, 290-291). I NB18:72 (s. [112]) har han med blyant slettet ordet »men« og erstattet det med et komma. I NB18:79 (s. 127) er to ord (»tydeligt nok«) og i NB18:81 (s. [128]) et enkelt ord (»ganske«) slettet med blyant. I NB18:85 (s. 145) er ordet »den« ændret med blyant til »en«.

Ud for slutningen af hver optegnelse har *Pap.*-udgiverne med blyant noteret optegnelsens nummer i *Pap.* På s. [1r] har Henrik Lund med rødt blæk i øverste højre hjørne skrevet nummeret »360.« Enkelte steder i journalen har H. Gottsched med blyant foretaget diskrete rettelser i teksten.

(L-fort. + B-fort. 360; KA, A pk. 22; *Pap.* X 3 A 44-157)

2. Datering og kronologi

Journalen NB18 er ifølge etiketten på bindets forside taget i brug den 15. maj 1850. Den er afsluttet senest den 9. juni 1850, hvor journalen NB19 påbegyndes. I NB18:13 hedder det indledningsvis: »Idag, første Pintsedag, prædikede Mynster mod Klosterne og Eneboere (...).« Det betyder, at optegnelsen er skrevet søndag den 19. maj 1850.

To optegnelser indeholder referencer, som muliggør en omtrentlig kronologisk bestemmelse. I NB18:20 skriver SK: »En Bemærkning af Kofoed-Hansen i en Prædiken paa 2^d Pintsedag [20. maj 1850] slog mig idag.« Optegnelsen må være skrevet i sidste halvdel af maj. I NB18:26 konstaterer SK: »privat vilde De sige (...) 'vi erkjende jo Alle, Mag. K., at vi ere paavirkede af Dem' – men offentligen, nei, ikke eet Ord, offentligen skulde Martensen drages frem, selv efter hans lapsede Forord.« Der sigtes til 2. udgave af Martensens *Den christelige Dogmatik*, der i *Adresseavisen* blev averteret som udkommet den 22. maj 1850.

Optegnelsen NB18:21.a er dateret »24 Juni 1850.« og bekræfter den tidligere gjorte iagttagelse, at SKs brug af ældre journaler også kan indebære tilskrivninger.*

Det kan ikke afgøres, om den tilføjede indholdsfortegnelse NB18:3 er skrevet, mens journalen endnu var i brug eller senere.

3. Indhold

I journalen NB18 er et opgør med epokens forvaltning af kristendommen ved at tage form. SK synes at ville afprøve sine retoriske færdigheder og formår at spænde fra satiren og det parodiske tableau til det omhyggeligt arrangerede sammenstød mellem nytestamentlig radikalitet og et mageligt borgerskab, der har tempereret den religiøse lidenskab, så den ikke stikker af fra borgerlig moral.

Tilbagevendende i SKs kritik af »Christenheden« er begrebet reduplikation, der angiver den eksistentielle virkeliggørelse af de kristne fordringer og derved korresponderer med figurer som »Vidnet« og »Martyren«: »Xstd. kan kun meddeles af Vidner ☉: som eksistentielt udtrykke det Sagte, gjøre det til Virkelighed.« (NB18:16). Disse »Vidner« virker snarere ved deres tavse handlinger end i kraft af teologisk lærdom og dannelse og fungerer for så vidt som non-verbale manifestationer: »'Vidner' ere Saadanne, hvis Existents (den personlige) er Lærens Gjennemsigtighed, saa de for den Sags Skyld kunde holde deres Mund og dog forkynde Læren, thi deres Liv er 'Vidnedsbyrden'.« (NB18:58). Kun således kan kristendommen forkyndes, hvorfor SK da også som en slags maksime kan gøre gældende, at »hvor Forfølgelse ikke er, der er Feil i Forkyndelsen.« (NB18:74.a).

I flere optegnelser fremhæver SK reduplikationens socialetiske og mere materielle implikationer. Præsten må eksempelvis ikke unddrage sig de svagest stillede i samfundet, »ignorere Pøbelen« (NB18:81), og bør aldrig forfalde til at idyllisere fattigdommen eller til at besynge dens velsignelser – »at den Fattige er langt lykkeligere end den Rige.« Det beroliger blot velhaverne, så de kan føle sig fritaget for at bistå samfundets forarmede økonomisk: »Fra Kirken gaaer den Rige hjem til sine Skatte, som han nu holder end fastere paa, opbygget ved det skønne Foredrag, der talte Medlidenhedens Sprog.« (NB18:84). En sådan opportunisme i kristendommens navn udsætter SK for en række resolute omvendinger, hvis formel er følgende: »(...) det er Xstdommen, der skulde have Gavn af Præsterne, ikke Præsterne, der skulde have Profit af Xstd.« (NB18:85; jf. NB18:69).

Penge er også impliceret i SKs digteriske udkast til et offentligt kursus, der tager sigte på at læse de nytestamentlige skrifter med reduplikationen for øje, og som lægger op til en markant forskelsbehandling af præstestanden:

Indbydelse.

Hvis der skulde findes en fem a 6 Ligesindede, der med mig uden alle høitidelige Ceremonier vilde forpligte sig til eenfoldigt at ville forstaae det N. T. og eenfoldigt stræbe i Gjerning at udtrykke dets Fordringer: saa agter jeg at begynde gudelige Forsamlinger, hvor jeg vil udlægge det N. T.

Adgangen vil staae Enhver aaben, med Undtagelse af Geistligheden. For en Geistlig vil Adgangen hver Gang blive at betale med 10rd, der blive de Fattige tildeelte. (NB18:71).

En mere eller mindre emblematiske figur for den udeblevne reduplikation er biskop J.P. Mynster, hvormed SK i et tilbageblik bemærker: »Jeg er opdragen ved Mynsters Prædiken – aber af min Fader en eenfoldig og simpel og alvorlig og streng Mand, hvem det da aldrig i Verden faldt ind, at man ikke skulde gjøre efter det Læste.« (NB18:77). Venerationen for den aldrende biskop har længe været intakt, men i flere optegnelser er reservationerne i anmarch. Således kommenterer SK kritisk Mynsters prædiken første pinsedag, hvor

biskoppen letkøbt polemiserede »mod Klosters og Eneboere« (NB18:13).

Dybt smerteligt er det for SK at konstatere, hvordan Mynster forholder sig tavs over for H.L. Martensens nedladende bemærkninger om SKs produktion i forordet til *Den christelige Dogmatik*. I et kontrastfuldt møde mellem fortid og nutid hedder det: »Jeg havde nu den Glæde af bestandigt at forvandle min Tilværelse til en Slags Festlighed til Ære for Mynster. (...) Og saa skal nu Martensen i et Forord gjøre min Virksomhed til en Ubetydelighed og Mynster tier.« (NB18:49; jf. NB18:58). Martensen er en kristelig øjentjener, der blot deklamerer, men aldrig kunne drømme om at træde i karakter – »det veed man jo af den Forklaring af hans Liv, man eier.« (NB18:12). SK vedgår, at han i forhold til Martensen kunne føle sig fristet til at anvende »en halvsnees af disse Linier knusende Comik«, men som landet ligger, kan han »neppe skrive en Blad-Artikel, især ingen polemisk, da jeg lever stadigt omgivet af Pøbel, risikerende formelig Vold.« (NB18:43).

Denne tilbageholdte lyst til satire bevidner NB18 med adskillige optegnelser. Makabert skildrer SK eksempelvis en professor, der er til stede ved korsfæstelsen af Kristus på Golgata og derpå har smagløst travlt med at nedsætte sig som teologisk »Professor i, at en Anden bliver ihjelslagen.« (NB18:72). Bidsk er også SKs iscenesættelse af en teatergudstjeneste, hvor en skuespiller agerer præst og iført »historisk Costume« oplæser en prædiken af Luther og derved får menigheden til at græde – »ligesom der jo ogsaa i Theateret grædes naar der gives Sørgespil« (NB18:47). Mere afdæmpet er det lettelsens suk, som SK drager over, at man i »gamle Opbyggelsesskrifter« endnu har mulighed for at studere »de psykologiske Tilstande«, der fremkommer, når man behandler »Msket som Aand« og altså tager dets religiøse kriser alvorligt, hvorimod man i en moderne epoke bare bevidstløst ordinerer »Bade-reiser, Igler, Aareladninger o: s: v:« (NB18:35).

Stedvis kan SK imidlertid også komme i tvivl om sine personlige forudsætninger for at føre kritikken af »Christenheden« igennem. Med rene ord betror han sin eftertid: »Jeg elsker det at være Msk, har ikke Mod til saadan ganske at være Aand.« (NB18:33). I flere optegnelser tematiserer han denne konflikt mellem sin egen psykiske konstitution og kristendommens ultimative karakter, mellem tilbøjeligheden til at fortsætte sin kunstneriske virksomhed og pligten til at meddele samtiden sandheden (NB18:26). Denne konflikt nødsager SK til at genoverveje grænsedragningerne mellem lov og evangelium i forkyndelsen: »O, at forkynde Mildhed, det kan man sagtens. (...) Men at forkynde Strenghed! Idel Anfægtelse, om man selv kan holde det ud (...)« (NB18:27). SK kan betegne mildheden som »Indulgents« og mener ikke, at en sådan dybest set lader sig forkynde i en kirke, eftersom mildhedens art beror på den enkeltes »private Forstaaelse med Gud« (NB18:28, jf. NB18:41).

Til denne dialektik mellem strenghed og mildhed føjer sig en række optegnelser om Luther, som SK læser med lige dele respektfuld tilslutning og kritisk modifikation (NB18:15, NB18:31, NB18:76). Mindre vendt mod Luther selv end mod hans teologiske arvtagere er den indvending, at den verdsliggørelse, som Luther slog til lyd for, er blevet så udbredt i en moderne epoke, at Luthers anliggende kun kan føres videre, dersom man foretager en dybtgående kritik af den omsiggribende sekularisering. »Det gik lidt for gesvindt med at klappe Verdslighed og Religiositet sammen«, forklarer SK og konkluderer: »Luthers sande Efterfølger vil komme til lige det modsatte Resultat af Luther, fordi L. fulgte efter den phantastiske Overdrivelse i Retning af Askese, medens han følger efter den rædsomme Sviig, som det Lutherske fødte af sig.« (NB18:101).

Også den helt nære verden og dens fortrædeligheder er kommet med i journalen. Forholdet til Rasmus Nielsen er fortsat problematisk (NB18:23, NB18:49) og efterhånden så smerteligt uforløst, at SK kan associere til sit forhold til Regine: »Aldrig har jeg qua Forfatter lidt som jeg har lidt med ham. (...) Og tilsidst ender det dog med, at han, ligesom hiin Pige, anseer mig for den listigste Bedrager –« (NB18:82). Noget tåleligere, men langtfra helt harmonisk er relationen til J.F. Giødward, som SK »de sidste tre a 4 Aar« har talt med »hver evige Aften« og betragter som sin »Ven«, men som i egenskab af redaktør af *Fædrelandet* blev en tavs medvider til *Corsarens* overfald på SK og derfor fremtræder en smule dubiøst i SKs redegørelse for begivenhederne i 1846 og deres følger (NB18:44). De voldsomme erfaringer, som SK har gjort med *Corsaren*, bliver også i NB18 hyppigt genstand for såvel socialanalytiske diagnosticeringer som selvbiografisk refleksion: »O, dersom der blot havde været Sandhed i Forholdene: saa havde jeg faaet Plads, jeg var kommet til at tale mig ud, jeg som dog vistnok er en af Dem, der har haft meest at sige. Men nu skulde jeg puffes udenfor, ignoreres, behandles som gal: derved blev jeg mere og mere indadvendt, derved igjen mere og mere udviklet (...). Til hvem skal jeg tale? Ingen er der.« (NB18:29; jf. NB18:38, NB18:46, NB18:62). I denne sociale isolation sidder SK og læser i Johann Georg Hamanns skrifter (ktl. 536-44), hvori han finder paralleller til sin egen komplicerede situation (NB18:25, NB18:45).

Heller ikke de fysiske rammer er blot nogenlunde tilfredsstillende. Den nye lejlighed i Nørregade 43, hvortil SK er flyttet i midten af april 1850, indfrier slet ikke forventningerne og fyldes af »Sol-Reflexer om Eftermiddagen«, så SK til en begyndelse var »bange for at blive blind.« (NB18:92). Ovenpå bor en logerende med en hund, der dagen lang ligger i det åbne vindue og med en emsig bjæffen kommenterer selv det mindste optrin nede i gaden: »Kjører en Kudsk forbi og smelder med Pidsken gjør den; gjør en anden Hund gjør den ogsaa – og saaledes kan der ikke passere det mindste Spektakel i Gaden uden at jeg ved Hjælp af denne Hund faaer det i andet Oplag.« (NB18:48).

Disse distraherende omstændigheder til trods lykkes det SK i NB18 at komme til større klarhed over sin fremtidige opgave, der får en næsten programmatisk formulering, når han noterer:

Om mig selv.

Christendommen er egl. som afskaffet. Men først maa et Digter-Hjerte briste, eller en Digter komme saaledes paa tvært at han spærrer Veien for alle Sandsebedragene. Dette er Standsningen; og i vore smaae Forhold er det min Opgave. (NB18:100).